

મહેરબાન એડીશનલ જ્યુડીશીયલ મેજિસ્ટ્રેટ ફર્સ્ટ ક્લાસ
શ્રી ડી.વી.પંડયા સાહેબની કોર્ટમા,વેરાવળ. ગીર સોમનાથ.

ક્રિમીનલ કેસ નં. – ૧૮૩૮/૨૦૨૩

આંક –

નગીનભાઈ ખીમજીભાઈ મોતીવરસ

.....ફરીયાદી

વિરુદ્ધ

સુરેશભાઈ કાનજીભાઈ સોલંકી

.....આરોપી

રજૂઆત : ફરિયાદી તરફે વિ.વકીલશ્રી : શ્રી ડી.પી.ચાવડા
આરોપી તરફે વિ.વકીલશ્રી : શ્રી જે.કે.મેર

આંક: ૧ તથા ૩૭ હેઠળનો હુકમ

૧) પક્ષકારો તરફે આંક: ૩૭ થી રજુ થયેલ સમાધાન પુરસીસ, કેશ રેકૉર્ડ્સ ધ્યાને લીધા. આરોપી અને ફરિયાદી હાજર છે અને તેઓના વકીલશ્રીઓ હાજર છે.

૨) નામદાર સર્વોચ્ચ અદાલત દ્વારા K.N. Govindan Kutty Menon vs C.D. Shaji decided on 28 November, 2011 CIVIL APPEAL NO. 10209 OF 2011 (Arising out of SLP (C) No.2798 of 2010) નો ચુકાદો વંચાણે લીધો. નામદાર સર્વોચ્ચ અદાલતે ચૂકાદાથી પેરા ૧૪ અને ૧૭ માં એવું પ્રતિપાદીત કરેલ છે કે;

(14) A statutory support as evidenced in the statement of Objects and reasons of the Act would not only reduce the burden of arrears of work in regular courts, but would also take justice to the doorsteps of the poor and the needy and make justice quicker and less expensive. In the case on hand, the Courts below erred in holding that only if the matter was one which was referred by a civil court it could be a decree and if the matter was referred by a criminal court it will only be an order of the criminal court and not a decree under Section 21 of the Act. The Act does not make out any such distinction between the reference made by a civil court and criminal court. There is no restriction on the power of Lok Adalat to pass an award based on the compromise arrived at between the parties in a case referred by a criminal court under Section 138 of the N.I. Act, and by virtue of the deeming provision it has to be treated as a decree capable of execution by a civil court. In this regard, the view taken in Subhash Narasappa Mangrule

(supra) and M/s Valarmathi Oil Industries (supra) supports this contention and we fully accept the same.
(17) From the above discussion, the following propositions emerge:

- 1) In view of the unambiguous language of Section 21 of the Act, every award of the Lok Adalat shall be deemed to be a decree of a civil court and as such it is executable by that Court.
- 2) The Act does not make out any such distinction between the reference made by a civil court and criminal court.
- 3) There is no restriction on the power of the Lok Adalat to pass an award based on the compromise arrived at between the parties in respect of cases referred to by various Courts (both civil and criminal), Tribunals, Family court, Rent Control Court, Consumer Redressal Forum, Motor Accidents Claims Tribunal and other Forums of similar nature.
- 4) Even if a matter is referred by a criminal court under Section 138 of the Negotiable Instruments Act, 1881 and by virtue of the deeming provisions, the award passed by the Lok Adalat based on a compromise has to be treated as a decree capable of execution by a civil court.

સદર ચકાદો ધ્યાને લેતા એ સ્પષ્ટ થાય છે કે જયારે પક્ષકારો દવારા લોક અદાલતમાં નેગોશીએબલ ઈન્સ્ટ્રુમેન્ટની કલમ ૧૩૮ હેઠળની ફરીયાદમાં સમાધાન કરવામાં આવે તો તેઓની માંગણી મુજબ લોક અદાલતમાં તેનો એવોર્ડ જાહેર કરી શકાય અને તેની સીવીલ રાહે બજવણી કરી શકાય.

- 3) નામદાર સર્વોચ્ચ અદાલતને તાજેતરમાં તેના M/s. Meters and Instruments Pvt. Ltd. v. Kanchan Mehta (AIR 2017 SC 4594) ના ચકાદામાં જાહેર કરેલ છે કે નેગોશીએબલ ઈન્સ્ટ્રુમેન્ટ એક્ટનો ઉદ્દેશ પનીશમેન્ટનો નહીં પરંતુ કમ્પનશનનો છે. સદર ચુકાદામાં તો ત્યાં સુધી જાહેર કરેલ છે જો આરોપી ચેકની રકમ અને તેના ઉપર અદાલત જે વળતરની રકમ નિયત કરે તે આરોપી અદાલતમાં ચુકવી આપે તો અદાલત આરોપીને ડિસ્ચાર્જ કરી શકે. તેમાં ત્યાં સુધી કહેલ છે કે જો વળતરની રકમ ન ચૂકવાય તો અદાલત તેને કેદની સજાની પણ કરી શકે છે તેવી જોગવાઈ છે. તે ઉપરાંત વળતરની રકમ રેવન્યુ રાહે વસુલ કરી શકાય તેવી પણ જોગવાઈ છે. નામદાર સર્વોચ્ચ અદાલતે પોતાના મીટર્સ ઈન્સ્ટ્રુમેન્ટના ચકાદામાં નેગોશીએબલ ઈન્સ્ટ્રુમેન્ટ

એક્ટ હેઠળના વિવિધ ચકાદાઓનું વિગતવારનું અર્થઘટન કરી, કાયદાની પરીસ્થિતી સ્પષ્ટ કરી આપેલ છે.

- 4) આ અદાલતના ધ્યાનમાં એવું પણ આવેલ છે કે એક વખત વર્ષોના વર્ષો આરોપી કેસ ચલાવે છે અને જ્યારે આખરી તબક્કો આવે છે ત્યારે કાં તો નવા ચેક આપે છે અને સમાધાન કરવા લલચાવી સમાધાન કરી લે છે, આરોપી સમાધાન મુકે અને કેસ પુર્ણ થઈ જાય પછી આરોપીપક્ષ કાયદાના ભયથી આબાદ છટકી જાય છે અને સમાધાન પેટે આપેલા ચેકો રીટર્ન થવા માંડે છે, સમાધાન પેટે રકમ ચુકવવાના જે પ્રોમીસ આપેલા હોય તે પાળવા બાબતે કહેવામાં આવે છે કે થાય તે કરી લો અને સીવીલ રાહે રકમ વસુલ થતી હોય તો કરી લો. પછી તે ચેક ફરીથી રીટર્ન થયા હોય તેની વસુલાત માટે ફરીયાદી ફરીથી અદાલતોના ચકકર કાપવાનું અને ફરીયાદી માટે આરોપીને શોધવાની મથ્યામણ કરવાનું શરૂ થઈ જાય છે. જેથી ફરીયાદીપક્ષે નામદાર અદાલત અને સર્વોચ્ચ અદાલતના વિવિધ ચકાદાઓ ઉપર આધાર રાખી ન્યાય વ્યવસ્થામાં વિશ્વાસ દર્શાવી સમાધાન કરવા સમત થયેલા હોય તેને આધાત લાગે છે અને ફરીથી તે એક અદાલતથી બીજી અદાલતના ચકકર કાપતો થઈ જાય છે. નામદાર સર્વોચ્ચ અદાલતે પોતાના M/s. Meters and Instruments Pvt. Ltd. v. Kanchan Mehta (AIR 2017 SC 4594) ના ચકાદામાં પેરા ૭ માં જાહેર કરેલ છે કે અદાલત જે વળતર અપાવે તેના ચકવણામાં કસર બદલ કેદની સજા પણ કરી શકે છે. હાલના કેસમાં પક્ષકારો જે સમાધાન લાવેલા છે તે વળતરની જ એક પ્રક્રિયા હોય તેથી તે રકમ વળતર તરીકે જ ગણાય અને માત્ર અને માત્ર આરોપીપક્ષને પેમેન્ટમાં સરળતા રહે તેથી તેઓને હમ્મ કરી આપવામાં આવે છે. તેથી એવોર્ડ કરવામાં આવે છે.
- 5) બીજો પ્રશ્ન એ રહે કે સદર એવોર્ડ કરવા મેટર લોક અદાલત બોર્ડને રીફર કરવાની છે, તો શું લોક અદાલત બોર્ડને સજા કરવાની સત્તા છે ? તેના જવાબમાં અદાલતે શક્ય તેટલા કાયદા અને શક્ય તેટલા નામદાર સર્વોચ્ચ અદાલતના ચુકાદાઓનો અભ્યાસ કરીને અદાલત એ નિર્ણય ઉપર પહોંચેલ છે કે જ્યારે એવોર્ડ પસાર કરવામાં આવે છે ત્યારે એવોર્ડના ભંગ થાય તો શું પગલા લેવાશે તે કહેવાની સત્તા છે અને તેના આધારે એવોર્ડ પાસ કરનાર ઓથોરીટીને જો એવોર્ડનું પાલન ન થાય તો કેદની સજા થશે તેવાં જાહેર કરવાની પણ સત્તા છે. તેથી ઉપરોક્ત તમામ ચકાદા અનુસંધાને હાલના કેસમાં નીચે મુજબનો એવોર્ડ કરી આપવામાં આવે છે.

—:: એવોર્ડ ::—

1. પક્ષકારો તરફે આંક-૩૭ થી પુરસીસ રજૂ રાખેલ છે, જેમાં બંને પક્ષકારો વચ્ચે ખાનગી રાહે રૂ.૩,૯૦,૦૦૦/- મા

સમાધાન થયેલ છે. ચેક પેટેની રકમમાંથી આરોપી દ્વારા ફરીયાદીને રૂ. ૧,૭૫,૦૦૦/- ચુકવેલ અને તા. ૧૮/૦૬/૨૦૨૬ ના રૂ. ૨૫,૦૦૦/- ચુકવેલ હોય જે મળી કુલ રૂ. ૨,૦૦,૦૦૦/- પુરા આરોપી દ્વારા ફરીયાદીને ચુકવેલ હોય જેથી બાકી રહેતી રકમ રૂ. ૧,૮૦,૦૦૦/- પુરા તેઓ આંક- ૩૭ ની સમાધાન પુરસીસમાં જણાવ્યા મુજબ ફરીયાદીને રકમ હર માસના ૧૮ તારીખે રૂ. ૨૫,૦૦૦/- ચુકવી આપવાની બાહેધરી આપેલ છે. જો રકમ ચુકવવામાં કસુર થશે તો ફરીયાદી બાકી રહેતી તમામ રકમ નામદાર સર્વોચ્ચ અદાલતના ઉપરોક્ત ચકાદમાં પ્રસ્થાપિત કરેલ સીધાંત મુજબ આરોપી બાકી ૯% વ્યાજ સાથે રકમ આરોપી ફરીયાદીને ચુકવવા જવાબદાર રહેશે અને ફરીયાદી સીવીલ રાહે બજવણી કરી સદર તમામ રકમ ૯% વ્યાજ સાથે વસૂલ મેળવવા હક્કદાર રહેશે. તથા આરોપીને વળતરની રકમ નહીં ચકવવા બદલ આરોપીએ ૬ (છ) માસની સાદી કેદની સજા ભોગવવાની રહેશે અને બાકી રહેતી રકમ બાબતે ફરીયાદી ઈચ્છે તો ક્રિમીનલ પ્રોસીઝર કોડ કોલમ ૪૨૧ મુજબની કાર્યવાહી પણ અનુસરી શકશે.

2. આમ, ઉપરોક્ત હુકમ મુજબ ફરીયાદીએ નીચેના ઉપાયો સદર હુકમ અનુસંધાને રહેશે.
 - a. ફરીયાદી પોતાની બાકી રકમ આરોપી પાસેથી સિવિલ રાહે બજવણી કરીને વસૂલ મેળવી શકશે.
 - b. ફરીયાદી વળતરની રકમ ક્રિમીનલ પ્રોસીઝર કોડ કલમ ૪૨૧ મુજબ પણ વસૂલ મેળવી શકશે. આરોપીએ રકમ ચુકવવામાં કરેલ કસુર બદલ આરોપીને છ માસની સાદી કેદની સજા ભોગવવાની રહેશે.
3. આરોપીએ રકમ ચુકવવામાં કરેલ કસુર બદલ આરોપીને છ માસની સાદી કેદની સજા ભોગવવાની રહેશે.
4. સદરહુ સમાધાન ઓપન કોર્ટમાં આરોપીને જે તે સમયે રજુ થયેલ ત્યારે જ વાંચી સંભળાવવામાં આવેલ અને તેઓને સમાધાનના ભંગ અનુસંધાને ભોગવવા પડતા વિપરીત પરીણામો પણ મેં મારી જાતે સમજાવી તે સમાધાનના અનુસંધાને સદર કેસનો સમાધાનથી નિકાલ કરવામાં આવે તો વાંધો નથી તે બાબતે સંમતી લઈને કેસ એવોર્ડ કરવા લોક અદાલતમાં રીફર કરવામાં આવેલ છે તેમજ અને આ એવોર્ડ આજે લોક અદાલતમાં પસાર કરવામાં આવેલ છે.

5. નામદાર સર્વોચ્ચ અદાલતે સમાધાન માટે ચેકની રકમના અમુક ટકા રકમ લીગલ સર્વીસીસ ઓથોરીટીમાં જમા કરાવવા બાબતે જે ગાર્ડિલાઈન્સ Damodar S.Prabhu Vs. Sayed Babalal H. decided on 3 May, 2010 ના કેસમાં આપેલ છે તે પૂરેપૂરી ૧૦% રકમ આરોપી પાસેથી વસલ કરવાનો હુકમ નીચેના કારણસર કરવામાં આવતો નથી.
- A. પક્ષકારો સ્વેચ્છાએ સમાધાન મુકેલ છે.
 - B. કોર્ટનો અંતિમ હેતુ પક્ષકારોને યોગ્ય ન્યાય મળ્યો તેવું જણાવવાનો છે.
 - C. જ્યારે બંને પક્ષ પોતપોતાના કેસનું સેટલમેન્ટ જાતે શોધી લાવેલ છે, ત્યારે કોઈ પણ પક્ષકારને સજા કરવાનું યોગ્ય અને ન્યાયી જણાતું નથી.
 - D. આજે જ્યારે કોર્ટો ઉપર કામનું સતત અને સખત ભારણ છે ત્યારે પક્ષકારો સમાધાનથી કાર્યવાહીની પતાવટ કરતા હોય ભલે મોડા કરતા હોય પરંતુ તેથી પણ ઉપલી કોર્ટનું ભારણ તો ઘટે છે તે બાબત ધ્યાને રાખી કોર્ટો ઉપરનું કામનું અને કેસોનું ભારણ ઘટાડવાની દિશામાં નો જ એક સન્નિષ્ઠ પ્રયાસ છે. તેથી આરોપી પાસેથી ઉપરોક્ત ચકાદા મુજબ કોઈ રકમ ભરાવેલ નથી.
6. નામદાર સર્વોચ્ચ અદાલતે પોતાના આજ ચકાદાના પેરા ૧૭ માં જે જયુડીશ્યલ ડિસ્ક્રીશન વાપરવા બાબતે સચવેલ છે તે જયુડીશ્યલ ડિસ્ક્રીશન વાપરી કોઈ પણ રકમ આરોપી પાસેથી વસુલ કરવા યોગ્ય જણાતી નથી અને આ કેસમાં જયુડીશ્યલ ડિસ્ક્રીશન વાપરવું યોગ્ય જણાય છે.

એવોર્ડ આજ રોજ તા.૧૧, માહે – જુલાઈ, સને – ૨૦૨૩ ના રોજની નેશનલ લોક અદાલતમાં વાંચી સંભળાવી જાહેર કર્યો.

સ્થળ : વેરાવળ.

તા. ૧૧/૦૭/૨૦૨૩

(ડિ.વી.પંડ્યા)
જયુડી.મેજ.ફ.ક.,
ગીર સોમનાથ (વેરાવળ).
(કોડ નં. જીજે૦૧૭૪૫)